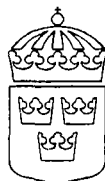

Socialförsäkringsutskottets yttrande

1991/92:SfU2y

Slopande av intresserepresentation i vissa statliga myndigheters styrelser

1991/92
SfU2y

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 2 april 1992 beslutat bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1991/92:123 om slopande av intresserepresentation i vissa statliga myndigheters styrelser jämte motioner i frågan.

Socialförsäkringsutskottet, som begränsar sitt yttrande till frågan om slopande av intresserepresentationen i socialförsäkringsnämnderna vid de allmänna försäkringskassorna, får anföra följande.

Allmänna försäkringskassor, f.n. 26 stycken, finns i varje landstingskommun resp. i kommun som inte tillhör en landstingskommun. I en allmän försäkringskassa skall finnas en styrelse och en eller flera socialförsäkringsnämnder.

Enligt ett nyligen framlagt och av riksdagen antaget förslag om ändring i 18 kap. 1, 7 och 20 §§ lagen (1963:362) om allmän försäkring (AFL) öppnas en möjlighet att slå samman såväl försäkringskassor som socialförsäkringsnämnder (prop.1991/92:106, SfU8, rskr. 232) Författningsändringarna skall träda i kraft den 1 juli 1992.

Förtroendemannainflytandet i försäkringskassornas beslutande organ ansågs redan vid tillkomsten av AFL ha stor betydelse. Varje försäkringskassa fick en styrelse med befogenhet att, i den mån inte annat var särskilt föreskrivet, besluta i de ärenden som kassan hade att behandla. För beslut i ärenden angående förtidspensioner m.m. skulle det finnas en eller flera pensionsdelegationer i varje kassa. Dessutom skulle det finnas försäkringsnämnder för varje kommun inom kassans geografiska område. I pensionsdelegationerna ingick bl.a. två av riksförsäkringsverket utsedda ledamöter som skulle ha särskild erfarenhet av arbetsförhållanden.

Pensionsdelegationerna och försäkringsnämnderna avskaffades år 1987 och ersattes av socialförsäkringsnämnder (prop. 1985/86:73, SfU 12, rskr. 142). Socialförsäkringsnämnderna, f.n. 167 stycken, avgör frågor om rätt till förtidspension, särskild efterlevandepension, handikappersättning, vårdbidrag och vissa andra förmåner. Nämnderna består av sju ledamöter. Regeringen utser nämndens ordförande. Av de övriga ledamöterna utses tre av riksförsäkringsverket (RFV) efter förslag av partsorganisationer på arbetsmarknaden och väljs tre av landstinget, eller om kassans verksamhetsområde utgörs av en kommun, av

kommunfullmäktige. Vidare finns sex suppleanter vilka utses på motsvarande sätt. RFV har hittills inhämtat förslag från Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Företagarnas riksorganisation och LRF samt från LO, TCO och SACO innan de nu aktuella ledamöterna och suppleanterna utses.

I förarbetena till bestämmelserna om socialförsäkringsnämnder sägs att nämnderna beslutar i ärenden vilka har stor betydelse för den försäkrade från trygghets- och försörjningssynpunkt samtidigt som ärendena ofta inrymmer betydande inslag av skälighetsbedömningar. Nämnderna bör ha en så bred och allsidig representation som möjligt från det egna försäkringsområdet. I första hand bör således personer som är bosatta inom nämndens område komma i fråga. Av de tre personer som utses av RFV bör två föreslås från arbetstagersidan och en från den inte offentliga arbetsgivar- eller egenföretagarsidan. Därigenom tillgodoses enligt förarbetena behovet av kunskap om arbetsmarknadsmässiga förhållanden. Det framhölls särskilt att dessa och övriga ledamöter, vilka ej utses av regeringen, inte skall agera som representanter för det ena eller andra intresset utan utifrån sina erfarenheter och kunskaper objektivt bedöma ärendena.

Riksdagen gjorde på förslag av socialförsäkringsutskottet en ändring i det av regeringen framlagda lagförslaget för att klart markera att även representanter för egenföretagarsidan kunde beredas plats i nämnderna.

Av den förevarande propositionen 1991/92:123 framgår att SAF i en framställning till regeringen i februari 1991 begärde att intresserepresentationen i vissa verksamhetsstyrelser m.m. skulle slopas. Samtidigt förklarade föreningen att man inte hade för avsikt att vidare medverka i nominering av ledamöter i myndighetsstyrelser. Framställningen avsåg även socialförsäkringsnämnderna. Inom regeringskansliet utarbetades därefter en regeringspromemoria, Intresserepresentation i vissa verksamhetsstyrelser m.m.

Enligt promemorian bör i ett längre perspektiv intresserepresentationen ses som en fråga rörande de allmänna principerna för myndigheternas ledning och som därför bör övervägas i den nyligen tillsatta utredningen (Fi 1992:03, dir. 1992:10) med uppdrag att se över förvaltningsmyndigheternas ledningsformer m.m. På kort sikt bör, enligt promemorian, om regeringen redan nu önskar frångå principen om intresserepresentation i fråga om de aktuella verksamhetsstyrelserna m.m., frågan anmälas för riksdagen med förslag att den huvudregel som riksdagen ställde sig bakom år 1987 för verksamhetsstyrelsernas sammansättning, nämligen att det inte skall finnas intresserepresentanter i verksamhetsstyrelserna, tillämpas också på de aktuella myndigheterna.

I promemorian framhålls att av de 21 författningar, som innehåller bestämmelser om organ med intresserepresentation såvitt rör arbetsmarknadens parter, rör flera domstolar eller andra, i vissa fall domstolsliknande, organ med rättstillämpande funktioner, vilka inte bedöms aktuella i sammanhanget. Vad angår den särskilda typ av aktuella myndigheter som socialförsäkringsnämnderna utgör konstateras att deras arbetsuppgifter närmast är domstolsliknande. Enligt promemorian

an bör de bedömas på samma sätt som andra liknande organ med rent rättstillämpande uppgifter och där intresserepresentation förekommer. I promemorian föreslås därför att någon ändring beträffande socialförsäkringsnämnderna inte bör aktualiseras i detta sammanhang.

Vid remissbehandlingen av promemorian har förslaget att behålla intresserepresentationen i socialförsäkringsnämnderna avstyrkts av statskontoret och SAF medan Försäkringskassförbundet instämt i promemorians förslag. SAF har ansett att nämnderna är att betrakta som vilka myndigheter som helst och att det inte finns något skäl att särbehandla dem.

I syfte att på kort sikt lösa problem med tillsättningen av vakanta ledamots- och suppleantplatser från den 1 juli 1992 i socialförsäkringsnämnderna föreslås i propositionen att RFV även fortsättningsvis — utan att inhämta förslag från någon organisation — skall utse tre ledamöter och tre suppleanter i socialförsäkringsnämnderna. I propositionen erinras därvid om att det av förarbetena till gällande regler om socialförsäkringsnämndernas sammansättning framgår att man eftersträvar en bred och allsidig representation från olika verksamhetsområden, bl.a. arbetsmarknadsområdet, och att det understryks att ledamöterna som RFV utser på förslag av organisationer på arbetsmarknaden inte skall agera som intresserepresentanter. Enligt propositionen bör även med den föreslagna ordningen kraven på ledamöterna i fråga om erfarenheter m.m. vara desamma som hittills.

I motion K21 av Thage G Peterson m.fl. (s) påpekas att ledamöter som representerar det privata näringslivet kan utses utan förslag från SAF. Såvitt rör socialförsäkringsnämndernas sammansättning framhåller motionärerna att det är av stor betydelse att nämnderna har tillgång till den kompetens som arbetsmarknadens parter tillför. De pekar bl.a. på att arbetsgivarna genom nyligen genomförda reformer fått ett utökat ansvar i rehabiliteringsfrågor, varför det är om möjligt ännu mer angeläget att representanter för näringslivet finns med i nämnderna. Motionärerna hänvisar till den nyligen tillkallade kommittén med uppgift att se över förvaltningsmyndigheternas ledningsformer m.m., bl.a. just frågan om intresserepresentation, och menar att det inte finns något skäl att nu bryta ut dessa frågor. Motionärerna hemställer att riksdagen avslår propositionen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att socialförsäkringsnämnderna har tillgång till den kompetens som arbetsmarknadens parter tillför, eftersom erfarenheter från arbetslivet är av stor betydelse för bedömningen av de ärenden som nämnderna fattar beslut i. Utskottet har samtidigt förståelse för att regeringen ansett att den uppkomna situationen inom socialförsäkringsnämnderna på kort sikt bör lösas på det sätt som föreslagits i propositionen. De synpunkter som motionärerna fört fram kan emellertid enligt utskottets uppfattning beaktas av riks-försäkringsverket när verket skall utse ledamöter och suppleanter i socialförsäkringsnämnderna. Verket bör därvid sträva efter att även få representanter för näringslivet att åta sig uppdrag i nämnderna för att sammansättningen skall bli så allsidig som möjligt.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att enligt lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar skall de icke lagfarna ledamöterna i försäkringsöverdomstolen, som är högsta instans för avgöranden av frågor som socialförsäkringsnämnderna fattar beslut om, ha särskild erfarenhet av arbetsförhållanden eller eljest ha kunskaper av värde för domstolens arbete.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att konstitutionsutskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med de redaktionella ändringar i förslaget som föranleds av riksdagens ovan nämnda nyligen fattade beslut om ändring i 18 kap. 20 § samma lag. Motion K21 i nu behandlad del kan i väsentliga delar tillgodoses med vad utskottet anført om de ledamöter och suppleanter i socialförsäkringsnämnderna som skall utses av riksförsäkringsverket.

Stockholm den 7 maj 1992

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gullan Lindblad

I beslutet har deltagit: Gullan Lindblad (m), Margit Gennser (m), Birgitta Dahl (s), Börje Nilsson (s), Lena Öhrsvik (s), Nils-Olof Gustafsson (s), Leif Bergdahl (nyd), Gustaf von Essen (m), Maud Björnemalm (s), Liselotte Wågö (m), Widar Andersson (s), Ingela Mårtensson (fp), Rune Backlund (c), Märtha Gårdestig (kds) och Yngve Wernersson (s).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Berith Eriksson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.